

саморегуляції власного стану; вирішальну роль психологічного комфорту для власного здоров'язбереження; про стан свого фізичного здоров'я; про методи та засоби розвитку власних фізичних якостей; про важливість підтримання активного фізичного стану для здоров'язбереження. Студент повинен вміти: розробляти індивідуальну оздоровчу систему та організувати щоденну самостійну здоров'язбережувальну діяльність; самовдосконалювати власну культуру здоров'язбереження через поглиблення відповідних знань; вести здоровий спосіб життя; виконувати комплекси вправ з профілактики професійних захворювань; контролювати рівень власної тривожності, адекватно реагувати на вчинки оточуючих, у різноманітних життєвих ситуаціях; формувати ціннісні настанови на здо-

ров'язбереження; використовувати морально-вольових якості для фізичного та духовного вдосконалення; розвивати власну працездатність; саморегулювати власний стан, емоційну усталеність; створювати психологічно комфортні ситуації, вміти регулювати соціальні відносини під час навчання; об'єктивно оцінювати стан свого фізичного здоров'я, володіти методиками самоконтролю, самооцінки стану здоров'я, самокорекції способу життя; розвивати свої фізичні якості; самостійно підтримувати фізичну активність.

Ми вважаємо, що здоров'язбережувальна компетентність майбутнього фахівця є основою його культури.

Перспективу подальших досліджень убачаємо в пошуку найбільш ефективних засобів та методів здоров'язбереження сучасної молоді.

ЛІТЕРАТУРА

1. Аксьонова О.П. Особливості розвитку здоров'яформувальної та здоров'язбережувальної учнівської компетентності в умовах освітнього простору школи сприяння здоров'ю [Личность в едином образовательном пространстве: сборник научных статей I Международного образовательного Форума / под науч. ред. проф. К. Л. Крутий] (г. Запорожье, 5-7 мая 2010 года). – Часть 3. Конференция "Личность и здоровьесберегающее пространство" / О.П. Аксьонова, Т.М. Бабко. – Запорожье: ООО "ЛИПС" ЛТД, 2010. – С. 155-158.

2. Белікова Н.О. Термінологія напряму підготовки "Здоров'я людини": [навч. посібник] / Н.О. Белікова, Л.П. Суценко. – К.: ТОВ "Козарі", 2009. – 182 с.

3. Воронін Д.Є. Здоров'язберігаюча компетентність студента в соціально-педагогічному аспекті / Д.Є. Воронін // Педагогіка, психологія та медико-біологічні проблеми фізичного виховання і спорту: зб. наук. пр. за ред. Єрмакова С.С. – Харків: ХДАДМ (ХХІІІ), 2006. – № 2. – С. 25-28.

4. Долгош К.І. Професіограма фахівця з міжнарод-

них відносин / К.І. Долгош // Сучасні інформаційні технології та інноваційні методики навчання у підготовці фахівців: методологія, теорія, досвід, проблеми: зб. наук. пр. – Випуск 21 / Редкол.: І.А. Зязюн (голова) та ін. – Київ-Вінниця: ТОВ фірма "Планер", 2009. – С. 370-377.

5. Ирхин В.Н. Исследование компетентности будущих учителей в вопросах педагогики здоровья / В.Н. Ирхин, А.А. Третьяков // Физическая культура и спорт: проблемы и перспективы развития: сборник статей и тезисов международной студенческой научно-практической конференции. – 2008. – С.48-50.

6. Компетентнісний підхід у сучасній освіті: світовий досвід та українські перспективи: Бібліотека освітньої політики / Бібік Н.М., Ващенко Л.С., Локшина О.І. та ін. / Під заг. ред. О.В. Овчарук. – К.: К.І.С., 2004. – 112с.

7. Овчинникова Т.С. Организация здоровьесберегающей деятельности в дошкольных образовательных учреждениях / Т.С. Овчинникова. – СПб.: Каро, 2006. – 176 с.

Подано до редакції 16.01.13

УДК 371.13:37.012

ПРОБЛЕМА ПІДГОТОВКИ МАЙБУТНІХ ВИХОВАТЕЛІВ ДОШКІЛЬНИХ НАВЧАЛЬНИХ ЗАКЛАДІВ ДО ПРОФЕСІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ В НАУКОВО-ПЕДАГОГІЧНИХ ДОСЛІДЖЕННЯХ

Е. Е. Бахіча

У статті розглядається проблема підготовки майбутніх вихователів дошкільних навчальних закладів до професійної діяльності в науково-педагогічних дослідженнях та феномен їхньої професійної діяльності у зв'язку з досягненням у розвитку, навчанні і вихованні дошкільників різних якостей особистості, характеристик свідомості, мислення, поведінки, спілкування і діяльності.

Ключові слова: підготовка майбутніх вихователів, професійна діяльність, науково-педагогічні дослідження, проблеми підготовки

Постановка проблеми. Реформування системи освіти в Україні передбачає взаємодію і наступність усіх її складових. Система дошкільного виховання не

є винятком у цьому процесі. Багаторічною практикою і науковими дослідженнями доведено, що виховання і розвиток дитини у період дошкільного дитинства, є

фундаментом її подальшої освіти і становлення як особистості. Якість цього фундаменту значною мірою зумовлена якістю професійної діяльності педагогів, що працюють з дошкільниками, рівня їх професійної компетентності і психологічної готовності до роботи з дітьми дошкільного віку.

Слід зазначити, що дослідження особливостей підготовки вихователів дошкільних навчальних закладів до професійно-педагогічної діяльності порівняно з підготовкою шкільних учителів значно менше привертає увагу дослідників. Лише в останні десятиріччя ХХ і на початку ХХІ століття ця проблема стала предметом активних наукових розвідок. Зумовлено це тим, що значно ускладнився зміст початкової освіти і лише добре підготовлений дошкільник може легко адаптуватися до умов і вимог навчально-виховного процесу сучасної початкової школи, успішно освоювати її програму.

Аналіз останніх досліджень і публікацій, в яких започатковано розв'язання даної проблеми. У дослідженнях останнього десятиріччя розкриваються особливості професійної підготовки майбутніх вихователів до взаємодії з дітьми дошкільного віку, їх валеологічного виховання, готовності до використання народних традицій у фізичному вихованні дітей.

Розглядається підготовка в педагогічних училищах майбутніх вихователів дошкільних установ до навчання дітей англійській мові, математичної освіти дошкільників, керівництва дошкільною установою в контексті готовності до педагогічного менеджменту, у зв'язку з роботою з неблагополучними сім'ями для надання допомоги і підтримки дитині в процесі соціалізації.

Мета статті - схарактеризувати основні напрями розробки проблеми підготовки майбутніх вихователів до професійної діяльності у науково-педагогічних дослідженнях.

Виклад основного матеріалу дослідження. Практика показує, що професійна діяльність сучасного педагога дошкільної освіти ґрунтується на різнобічних теоретичних знаннях про розвиток дитини; володінні різноманітними педагогічними технологіями навчання і виховання. Якість цієї діяльності залежить від його здібності до інновацій і творчості і передбачає наявність багатьох особистісних рис, що впливають на безумовне прийняття дитини (здатність до емпатії й професійної рефлексії, наявність спрямованості на педагогічну діяльність, готовність співпрацювати з дитиною, розуміти її та ін.). Лише за таких умов вихователь може ефективно виконувати професійну діяльність, спрямовану на повноцінний і різнобічний розвиток дитини. Готовність майбутніх вихователів до педагогічної діяльності учені визначають як особливий психічний стан, який виявляється на особистому рівні і відображає загальний тип мислення і особливості менталітету педагога. Формування професійної готовності до педагогічної взаємодії розуміється як процес розвитку педагогічної ментальності, що відображає загальнокультурний сенс професійної дія-

льності педагога та його здатність мислити на професійно-особистому рівні.

За результатами дослідження І. Слєпцової, формування готовності майбутніх вихователів до взаємодії з дітьми в процесі їхньої підготовки до професійної діяльності забезпечується сукупністю педагогічних умов, до якої входить: використання форм, методів і засобів, що обумовлюють ефективне формування компонентів готовності; спеціальне навчання майбутніх вихователів технології взаємодії з дітьми; цілеспрямоване керівництво з боку методиста з педагогічної практики і досвідченого вихователя педагогічною діяльністю студентів на місцях їх роботи у дитячому закладі в період педагогічної практики; взаємозв'язок теоретичної підготовки педагога-дошкільника з його практичною діяльністю; орієнтація майбутніх вихователів на системне бачення педагогічного процесу при самостійному проектуванні взаємодії з дітьми. Проте основною умовою виступає спеціальне навчання студентів технології суб'єкт-суб'єктної взаємодії [8, с. 23-25].

Під професійною підготовкою майбутніх вихователів до здійснення валеологічної освіти дітей О. Єрмакова розуміє цілеспрямований, організований процес, який включає майбутніх вихователів в активну діяльність зі збереження і зміцнення у дітей здоров'я, формування ціннісних орієнтацій і відношення до особистого і суспільного здоров'я, виховання загальної культури здоров'я (культури одягу, живлення, поведінки та ін.), ведення здорового способу життя і формування позитивного відношення до валеологічної діяльності [1].

Ефективність професійної підготовки педагога дошкільної установи до валеологічної діяльності, О. Єрмакова пов'язує з наявністю у студентів ціннісних орієнтацій у відношенні до особистого і суспільного здоров'я; інтегрованістю знань, умінь і навичок у сфері валеологічної освіти дітей, їх спрямованістю на розвиток у дітей уявлень про здоров'я, його цінності, навичок зміцнення і збереження. Для досягнення цих результатів, автор рекомендує використовувати спеціальні тренінги і методичне навчання в рамках спецкурсу "Валеологічна діяльність в дошкільних установах" [1, с. 37-40].

Т. Книш [4], пропонує програму валеологічного навчання і виховання майбутніх вихователів. Основні напрями цієї програми автор, вбачає у розвитку інтелектуального і творчого потенціалу майбутнього вихователя, активізації його мотиваційно-ціннісних орієнтацій на здоровий спосіб життя, озброєнні теоретичними знаннями і практичними навичками виховання здорової дитини. Критеріями ефективності валеологічної підготовки майбутніх вихователів в даному дослідженні виступають рівень їх теоретичних і практичних валеологічних знань, показники способів життя і мотиваційно-ціннісної сфери [4, с. 4-5].

У дослідженні В. Нестеренко підходить щодо визначення змісту підготовки майбутніх вихователів до валеологічного виховання дошкільників ґрунтуються на соціально-психологічній моделі здоров'я [7]. Підготовку майбутніх вихователів до валеологічного ви-

ховання дошкільників автор пов'язує з реалізацією в навчальному процесі низки педагогічних умов, що забезпечують їх компетентність щодо роботи з охороною здоров'я і виховання дітей. Даними умовами передбачається озброєння майбутніх вихователів теоретичними знаннями в галузі психології здоров'я; навчання практичним умінням і навичкам методичного забезпечення процесу валеологічного виховання дошкільників; набуття практичного досвіду оцінки і охороною здоров'я дітей дошкільного віку [7, с. 16-19].

На відміну від попередніх дослідників, якість підготовки майбутніх вихователів до професійної діяльності у сфері валеологічного виховання дошкільників, автор розглядає в контексті їхньої компетентності щодо вирішення завдань здоров'язберігаючого напрямку виховання дошкільників і не виходить за межі формування у студентів відповідних знань, умінь і навичок, необхідних для оздоровлення дітей, навчання їх основам валеологічної діяльності і формування позитивного ставлення до неї.

Дослідження Н. Левінець доводить, що народні виховні традиції містять потужний когнітивний потенціал, сприяють формуванню мотиваційних основ національно орієнтованої освіти.

На підставі аналізу різних підходів до проблеми дослідження автором визначено, що готовність майбутнього вихователя до використання в педагогічній діяльності народних традицій фізичного виховання як цілісне утворення об'єднує певну систему знань, умінь, навичок і професійних якостей. У обґрунтованій у дослідженні моделі, формування професійної готовності студентів до використання народних традицій у фізичному вихованні дітей проходить певні етапи (інформаційно-мотиваційний, практично-пошуковий і діяльнісно-творчий) і забезпечується дотриманням низки педагогічних умов. До них автор відносить: урахування інтересів, потреб студентів в процесі вивчення народних традицій фізичного виховання; демонстрацію можливостей використання цих знань у фізичному вихованні дітей; формування позитивної мотивації до використання народних традицій фізичного виховання; стимулювання творчого потенціалу; пошана до особи студента [6, с. 4].

У дослідженні Т. Шкваріної [10] умовами ефективної підготовки вихователя до навчання дітей англійської мови визначено: відбір абітурієнтів за підсумками вступних випробувань; врахування комунікативного та лінгвістичного характеру здібностей студентів, мотивів вибору спеціальності; розподіл навчального матеріалу на структурно-модульні циклі; поетапно-концентроване вивчення програмного матеріалу; включення в заняття з мови змісту, форм і прийомів навчання дошкільників; постійне моделювання на заняттях видів педагогічної діяльності; наявність відповідної до технології підготовки студентів бази педагогічної практики [10, с. 4]. Відповідно до цих умов, дослідниця розробляє зміст навчального курсу, систему спеціальних вправ і завдання до педагогічної практики. За результа-

тами їх упровадження ефективність підготовки майбутніх вихователів характеризується рівнем готовності до навчання дошкільників англійської мови відповідно загально прийнятих компонентів.

Здійснення такої підготовки О. Лобанова пов'язує з упровадженням науково обґрунтованої програми роботи, спроектованої на основі інтеграції загальнонаукової, спеціальної, загальної педагогічної і методичної підготовки студентів. Програма передбачає структурування предметно-змістовного матеріалу базової теоретичної підготовки студентів на засадах розкриття психофізіологічних і соціально-педагогічних аспектів формування пізнавальної активності особистості; побудови практичної підготовки студентів за логікою опанування методів, прийомів і засобів, що сприяють перебігу спонтанної і безпосередньої активності дитини в опосередковану культурну поведінку, пізнавальну діяльність; використання діагностичного інструментарію, що дозволяє виявляти рівень готовності студентів щодо організації простору розвивального середовища.

Л. Комлік розглядає підготовку майбутніх вихователів до професійної діяльності з позиції їх психологічної готовності до роботи з дітьми [5]. Автор виходить з того, що у сучасних умовах відбувається збільшення кількості груп дитячого закладу з різновіковим складом дітей, яке потребує володіння і використання різних варіантів взаємодії педагога з дітьми. Психологічну готовність майбутнього вихователя до взаємодії з дітьми різного віку в ігровій діяльності, автор визначає як цілісну систему стійких професійних якостей особистості (комунікативність, креативність, рефлексія, організаторські якості), з індивідуальними особливостями, що упорядковані за певною ієрархією [5, с. 7]. Автор підкреслює, що ігрова взаємодія в дитячих об'єднаннях зазвичай приводить до становлення нових норм стосунків, принципів поведінки, ціннісних орієнтацій учасників гри, спонукає вихователя до самоаналізу і рефлексії, що особливо важливо у роботі з різновіковою групою дітей [5, с. 10-13].

Низка наукових робіт, пов'язаних з підготовкою до професійної діяльності майбутніх педагогів дошкільної освіти, присвячені формуванню їхньої музичної культури і музично-творчої діяльності (О. Зотова Е. Петрова, Т. Танько). Автори вважають, що музична культура вихователя, його смак і уявлення про красу, накопиченого досвіду сприйняття музики, реалізуються у творчій професійній діяльності, яка є невід'ємною частиною розвитку духовного світу дитини.

Так, Т. Танько доводить, що музично-педагогічна підготовка майбутніх вихователів є частиною цілісної педагогічної системи, зміст, методика реалізації якої спрямована на опанування майбутньої професійної діяльності і пов'язана з професійним становленням особистості [9, с. 12-13]. За своєю структурою ця підготовка містить ціннісно-мотиваційний, когнітивний, процесуальний і особистісний компоненти.

Т. Танько констатує, що професійна підготовка

майбутніх вихователів визначається системою організаційних і педагогічних заходів, які забезпечують їхню готовність до професійної діяльності. Досягнення цієї мети в концепції автора забезпечується педагогічними умовами, що передбачають використання індивідуального підходу; спеціальної системи навчально-пізнавальних завдань; активізацію музично-творчої діяльності студентів різними засобами, суб'єктами підготовки виступають не всі студенти, а тільки майбутні вихователі, що мають музичну освіту і будуть працювати у дошкільному навчальному закладі музичними керівниками [9, с. 35].

Г. Закорченна підготовку майбутніх вихователів до професійної діяльності досліджує на рівні керівництва дошкільною установою і в контексті готовності до педагогічного менеджменту [3]. За визначенням автора, педагогічний менеджмент в дошкільній освіті – це специфічна форма інтелектуальної діяльності, що реалізується через систему дій особистості задля впливу на об'єкт управління шляхом науково обґрунтованого аналізу, прогнозування, планування, організації, контролю і оцінки якості його функціонування з метою досягнення високої ефективності соціально-значущих освітньо-виховних результатів [3, с. 14-15].

У дослідженні доводиться, що підготовка майбутніх вихователів до педагогічного менеджменту в дошкільній освіті найбільш ефективно здійснюється в спеціально організованих умовах навчання, що концентрують пізнавальну активність майбутніх фахівців в єдності: змістового (що адекватно відображує специфіку дошкільного закладу як системного об'єкта їхньої професійної діяльності); операційного (що озброює їх знаннями сутності, функціональної структури, засобів здійснення управлінської діяльності) та ціннісного (що розкриває особистісний смисл і стимулює їхню потребу в неперервному самовдосконаленні як суб'єктів управління) аспектів.

Основна мета, на яку зорієнтовані принципи, полягає у розвитку соціально-професійної перцепції майбутніх педагогів. Засобами для досягнення цієї мети виступають соціально-психологічні тренінги, які формують соціально-педагогічну компетентність майбутніх вихователів.

Готовність майбутнього педагога до роботи з не-

благополучними сім'ями Т. Жаровцева розуміє як цілісну систему інтеграційних компонентів, з характерними індивідуальними для кожного випускника особливостями, яка дає йому можливість доцільно взаємодіяти з дітьми і їх сім'єю в процесі професійної діяльності. Основними структурними компонентами готовності майбутніх фахівців дошкільної освіти до роботи з неблагополучними сім'ями, визначено когнітивний, методичний, аксіологічний, мотиваційний [2, с. 9-10].

Чинниками ефективної підготовки студентів до роботи з неблагополучними сім'ями в дослідженні виступили: толерантність викладача у відносинах зі студентами; наявність рефлексії у педагогічній діяльності; потреба педагога в творчій діяльності; здатність до педагогічного прогнозування; варіативність функціонально-рольових позицій взаємодії викладача зі студентами; здатність до емпатії; педагогічна мобільність; критичний склад мислення викладача ВНЗ; професійна компетентність.

Крім розглянутих аспектів проблеми підготовки майбутніх вихователів до професійної діяльності з освіти і виховання дітей дошкільного віку, досліджено особливості такої підготовки у зв'язку з комплексним вирастанням у виховному процесі творів пластичного мистецтва (Л. Галаманжук), етнопедагогіки (О. Давидова, М. Кожанова) та інші.

Висновки. Проведений огляд наукових досліджень дозволяє констатувати, що проблема підготовки майбутніх вихователів до професійної діяльності розробляється переважно у зв'язку з формуваннях їхньої компетентності і готовності до вирішення завдань з певних напрямів навчально-виховної роботи з дітьми у дошкільному навчальному закладі. При цьому дослідники виходять з вимог програм дошкільної освіти, наступності між дошкільною і початковою системою освіти, загостренням проблеми здоров'я дітей, їх фізичного, психічного і соціального розвитку. Лише окремі дослідження спрямовані на урахування й подолання у процесі навчання і виховання дошкільників впливу зовнішнього соціального і культурного середовища, того духовного простору, що утворює реальний контекст для професійної діяльності вихователя і життєдіяльності його вихованців.

ЛІТЕРАТУРА

1. *Ермакова Е. Н.* Подготовка студентов педвузов к осуществлению валеологического образования детей дошкольного возраста : дис. ... канд. пед. наук : 13.00.01 / Ермакова Елена Николаевна. — М., 1999. — 155 с.

2. *Жаровцева Т. Г.* Теоретико-методичні засади підготовки майбутніх фахівців дошкільної освіти до роботи з неблагополучними сім'ями : автореф. _nte. на здобуття наук. ступеню доктора _nte. наук : спец. 13.00.04 "Теорія і методика професійної освіти" / Т. Г. Жаровцева. — Одеса, 2007, — 43 с.

3. *Закорченна Г. М.* Підготовка студентів до педагогічного менеджменту в дошкільній освіті : автореф.

дис. на здобуття наук. ступеня канд. пед. наук : спец. 13.00.04 "Теорія і методика професійної освіти" / Г. М. Закорченна. — Одеса, 2000. — 24 с.

4. *Книш Т. В.* Валеологічна підготовка майбутніх вихователів дошкільних закладів освіти : автореф. дис. на здобуття наук. ступеню канд. пед. наук : спец. 13.00.04. "Теорія і методика професійної освіти" / Т. В. Книш. — Луцьк, 2001. — 19 с.

5. *Комлик Л. Ю.* Формирование психологической готовности студентов к обеспечению межвозрастного взаимодействия дошкольников в игровой деятельности : автореф. дис. на соискание уч. степени канд. психол. наук : 19.00.07 "Педагогическая психология"

/ Л. Ю. Комлик. – Елец. – 20 с.

6. *Левінець Н. В.* Формування професійної готовності майбутніх вихователів до здійснення фізичного виховання дошкільників на засадах народних традицій : автореф. дис. на здобуття наук. ступеню канд. пед. наук : спец. 13.00.04 "Теорія і методика професійної освіти" / Н. В. Левінець. – Київ, 2007. – 22 с.

7. *Нестеренко В. В.* Підготовка майбутніх педагогів до виховання у дошкільників навичок здорового способу життя : автореф. дис. на здобуття наук. ступеню канд. пед. наук : спец. 13.00.04 "Теорія і методика професійної освіти" / В. В. Нестеренко. – Одеса, 2003. – 21 с.

8. *Слепцова И. Ф.* Формирование готовности будущих воспитателей к взаимодействию с детьми дошкольного возраста в процессе профессиональной

подготовки : автореф. дис. на соискание уч. степени канд. пед. наук. 13.00.08 "Теория и методика профессионального образования" / Ф. Слепцова. – Москва, 2007. – 21 с.

9. *Танько Т. П.* Теорія та практика музично-педагогічної підготовки майбутніх вихователів дошкільних закладів педагогічних університетах : автореф. на здобуття наук. ступеню доктора _nte. наук : спец. 13.00.04 "Теорія і методика професійної освіти" / Т. П. Танько. – Харків, 2004. – 44 с.

10. *Шкварина Т. М.* Підготовка студентів педагогічних училищ до навчання дошкільників англійської мови : автореф. дис. на здобуття наук. ступеню канд. пед. наук : спец. 13.00.04 "Теорія і методика професійної освіти" / Т. М. Шкварина. – Харків, 2004. – 21 с.

Подано до редакції 30.01.13